

MICHAELA SEKANINOVÁ

BELETRIE DOMINIKA PECKY

Dominik Pecka (1895 – 1981), katolický kněz, pedagog a filozof, věnoval nemalou část života také literatuře. Ačkoliv začal nejdříve časopisecky publikovat básně, celkově v jeho tvorbě převažuje próza. V jeho díle můžeme nalézt stopy expresionismu (zejména v knize povídek *Člověčenství naše*) a symbolismu (tajemné, osudové sepětí hlavních postav, práce se symbolikou jmen), ale obvykle šel Pecka svojí vlastní cestou bez ohledu na dobové umělecké proudy a směry. Ze zahraničních spisovatelů na něj zapůsobili René Bazin, u něhož Pecka obdivoval nejen práci s tropy a uměleckým popisem, ale také celkový přístup k umění, Antonio Fogazzaro a Gilbert Keith Chesterton, který Pecku ovlivnil především po stránce výrazové (užívání ironie, paradoxů, nadsázky).

Peckovo beletristické dílo vydané do začátku druhé světové války lze rozdělit na dvě části. V první skupině románů se setkáváme s vnitřně rozháranými hrdiny, kteří usilovně hledají správnou životní cestu a svoji sílu nakonec nacházejí v Bohu. Pro Peckovy literární začátky je typická lyrizace textů a velký podíl úvahových, až meditativních pasáží.

Jeho prvotinu, román *Matka Boží v Trní*, vydala v Olomouci roku 1923 Družina literární a umělecká, jejímž byl Pecka členem. Celý román je do značné míry ovlivněn Peckovým životem a jeho osobními prožitky (hlavní hrdina je mladý kněz působící v Tuřanech a podobně jako Pecka i on onemocní tyfem). Knihu z větší části tvoří retrospektivní vzpomínání kněze, kterého nemoc donutila bilancovat dosavadní život. Kněz Evžen se nakonec téměř zázračně uzdraví a z nemocnice pak odchází s pevným předsevzetím radikálně se změnit k lepšímu a přerušit veškeré kontakty s dívkou, do které byl dlouhou dobu zamilován. Román se tak vlastně na konci otevírá, hrdinova opravdová životní pouť začíná teprve nyní. Čtenář však nemusí mít o svého hrdinu už obavy, vždyť Evžen svoje další žití svěřil do rukou Matce Boží – ochránkyni čistoty, která ho neopustí.

Peckova práce s nejrůznějšími symboly i tajemné prolínání osudů hlavních hrdinů může připomínat podobné postupy Jaroslava Durycha. Pecka však ani

zdaleka nedosahuje mistrovství autora *Sedmikrásky*. Tam, kde se Durychovi podařilo zachytit (nebo spíše naznačit) křehké mysterium víry a osudové sepětí ústředních postav, působí Pecka násilně a nevěrohodně. Durych moudře nechává mnohé na fantazii čtenáře, kdežto Pecka se snaží detailně postihnout i nejhlubší prožitky hrdinů.

Druhý Peckův román *Assunta* patřil k čtenářsky oblíbeným, dosáhl totiž z autorovy beletristické tvorby nejvíce vydání (1. vyd. Olomouc 1930, 2. vyd. Brno 1938, 3. a 4. vyd. Praha 1944 a 1947). Kniha vznikala během jeho působení v Jihlavě a – jak sám Pecka uvádí ve své autobiografii *Starý profesor vzpomíná* (Pecka 1996: 121) – podnět k jejímu napsání mu dal častý pobyt v nemocničním prostředí mezi řadovými sestrami, kterým byl několik let zpovědníkem.

K hlavním motivům této knihy bezesporu patří hledání pravdy a životního poslání mladé učitelky Evy Hronové, která se nakonec stane řeholní sestrou. Dílo se tak řadí spolu s *Matkou Boží v Trní* a *Světly na moři* k té skupině Peckových románů, již je společné citové tápání a nevyváženost stěžejních postav, zmatky, bloudění a znovunacházení cest k Bohu.

Román je zároveň apologií katolické víry a klášterních řeholí, protestem proti ateismu a bezduchému pokrokářství moderní doby, které se pokouší vystrnadit kříže, jeptišky a víru vůbec z veřejných budov.

Inspirací a zároveň refrémem celé knihy se stává Tizianův obraz *Assunta* (Nanebevzetí Panny Marie) v benátském chrámě Santa Maria Gloriosa dei Frari, před kterým Eva poprvé pocítí zvláštní touhu a neklid, jež ji později dovedou až k zasvěcenému životu. Jako řeholní sestra pak také přijme jméno *Assunta* a nakonec umírá na svátek Nanebevzetí jako světice – obětuje totiž život za svého nepřitele.

Samotná fabule působí poněkud vykonstruovaně, hemží se množstvím náhod a zvrátů (Assuntino setkání s bývalým kolegou komunistou Duranem, jeho autonehoda i okolnost, že měli oba stejnou krevní skupinu, Duranovo náhlé obrácení, které způsobila Assuntina oběť atd.) To by možná samo o sobě tolik nevažilo, kdyby však hlavním autorovým záměrem nebylo věrohodně přesvědčit veřejnost o hrdinném životě řadových sester i o jejich prospěšnosti pro veřejné blaho.

Jako snad ve všech Peckových knihách i zde se setkáváme s kaleidoskopem postav, charakterizovaných většinou přímo a jen místy dokreslovaných epizodními událostmi z jejich života. Peckovu zálibu v pozorování a popisování nejrozumnějších lidí a lidiček dokazuje mimo jiné celá kapitola nazvaná *Postavy a podobizny*, věnovaná portrétům jednotlivých řeholnic v brodské nemocnici. Pecka zde prokazuje svoji znalost povah řadových sester, které dlouhá léta zpožíval. Líčí je většinou s chápavým nadhledem a vtípem sobě vlastním.

Do prozaického textu dále autor s oblibou vkládá úryvky žalmů, citace z Bible, ale i rozpustilé verše, upomínající na jeho básnické začátky. Často užívá formy dopisu a několikrát také, podobně jako později Karel Čapek ve *Válce s Mloky*, fiktivních novinových článků. Některé výjevy z nemocničního prostředí převedl jakoby do scénáře, čímž text ozvláštnil a nechal ještě více vynít svůj

osobitý humor, spočívající zejména v nejrůznějších slovních hříčkách a jemné nezraňující ironii. I když autorova svěží hra s literárními druhy a žánry, kterou se zřejmě snaží vyrovnat tehdejší avantgardní literatuře, je velice zajímavá, dohromady celý román působí poněkud roztržštěně a nejednotně.

Druhým Peckovým kněžským románem jsou *Světla na moři*, která vyšla v roce 1935 v Brně. Ústřední téma této knihy tvoří zrání mladého kněze, který je už od rozhodování o svém povolání zmítán pochybnostmi a trpí rozporem mezi ideály a skutečností. Peckův Petr, který je jakýmsi pokračovatelem Evžena Tesaře z románu *Matka Boží v Trní*, má opět mnoho společného s autorem. Stejně jako Pecka působí v brněnských Zábřovicích a celkové vyčerpání odjíždí léčit do Itálie, do které se už navždy zamiluje.

Jazyk *Světla na moři* připomíná množstvím poetismů Peckovy literární začátky. I v této knize styl jeho metafor potvrzuje, že autor byl výrazně ovlivněn Bazinovou prací s tropy, kterou kdysi tak obdivoval ve studii uveřejněné v bohosloveckém časopise *Museum* (roč. 51, 1916-1917, s. 4-15). Podobně jako francouzský spisovatel i Pecka užívá synestezie, rád spojuje představy zrakové s představami sluchovými („Melodie houslí byly křehké jako stvoly narcisů.“ – Pecka 1935: 58), představy věcí hmotných s představami věcí nehmotných. Často užívá personifikace a básnická epiteta. V díle dále najdeme některá expresivní vyjádření typická spíše pro Peckovu tvorbu z dvacátých let: „Nadělal jste si drobných polštářků z vaty a kalika a ty jste pokládal večer pod hromádku kostí a hnisu, která se nazývala vaším tělem“ (Pecka 1935: 85).

Toto všechno spolu s faktem, že autor v románu reflektuje autobiografické události staré více než deset let, vede k domněnce, že *Světla na moři* byla napsána o několik let dříve, než byla vydána. Svědčí o tom zejména odlišný jazyk a styl knih *Assunta* a *Jarní sonáta*, které vznikaly až ve třicátých letech a ve kterých dochází k výraznému úbytku poetismů i traktátovitých pasáží; *Světla na moři* připomínají spíše Peckovy prvotiny.

Kromě těchto jevů se v románu objevují i prvky typické pro celou autorovu beletristickou tvorbu, a sice časté užívání krátkých neslovesných vět a ironických narázek připomínajících někdy dalšího z Peckových oblíbených autorů – Chestertona: „Čichající incens nicoty stáli kol členové učené komise sjednocení již předem v úsudku, že pálení pozůstatků zvířecích i mršin lidských je věc vznešená“ (Pecka 1935: 136).

Kněžské romány byly v české literatuře zejména devatenáctého století poměrně rozšířené. Autoři jako František Pravda, Petr Kopal i Jindřich Šimon Baar se však zaměřovali především na lidového, prostého čtenáře. Naproti tomu Peckovy romány chtějí oslovit spíše vrstvu katolických intelektuálů, jak o tom vypovídají psychologické pohledy na vnitřní život kněze, časté užívání cizojazyčných a odborných výrazů atd. Další rozdíl spatřuji také v tématu; předchozí generace kněží – literátů se zaměřovala spíše na sociální problémy, a to zejména na venkově. Pecka se ale soustředí především na kněžův duchovní život, jeho osobní růst ve víře, jeho zápasy o čistotu duše. Peckovy kněžské romány se však výrazně liší i od knih jako jsou *Moc a sláva* G. Greena nebo *Deník venkovského faráře* G. Bernanose, a to zejména svou traktátovitostí a didaktičností.

Další knihou prvního Peckova tvůrčího období je soubor povídek *Člověčenství naše* (Jihlava, 1927). Dvanáct krátkých próz je řazeno po třech do oddílů nesoucích názvy jednotlivých ročních období a uvozených vždy citátem. Peckovi nejde o zachycení kalendářního roku, nýbrž lidského života rozvrženého do etap mladosti, dospělosti, zralosti a stáří končícího smrtí.

Všechny povídky spojuje autorův zájem o člověka, ať už se nachází v jakémkoli věku, na jakémkoli místě i v jakémkoli postavení. V první polovině knihy se zaměřuje především na vztahy mezi mužem a ženou, druhá část sleduje zejména lásku člověka k bližním a lásku k Bohu. Jak Pecka uvádí ve svém životopise, byla tato sbírka jakousi předehrou jeho pozdějších antropologických studií.

Tato kniha patří k tomu zdařilejšímu z autorovy tvorby, a vypovídá tak o tom, že mu vyhovovaly spíše literární útvary nevelkého rozsahu. I když různá poučení a napomenutí z textu čas od času vyplynou, je *Člověčenství naše* na rozdíl od ostatních Peckových beletristických děl asi nejvzdálenější mravoučným traktátům a didaktickým prózám známým především z minulého století.

Druhou skupinu Peckových prozaických knih tvoří knihy aforismů a romány ze studentského prostředí, ve kterých autor značně omezil podíl poetismů a nechal zaznít svému leckdy ironickému humoru.

První z románů, které byly inspirovány autorovým pedagogickým působením na jihlavském gymnáziu, *Jarní sonáta*, vyšel v roce 1932. Ústředními hrdiny jsou mladí milenci Julián Hodač, student z prosté slovácké rodiny, a Míra Adamová, dcera nejbohatšího továrníka v městě. Nicméně drama zakázané lásky není hlavním tématem této Peckovy knihy. Tím je zejména zachycení co možná nejširšího spektra ze života středoškolských studentů, problémů dospívání i prvních lásek. Román se také dotýká některých problémů školství, přičemž je zajímavé, že Pecka, ač sám učitel, míří kriticky především do řad svých kolegů (píše např. o potlačování samostatného myšlení žáků, nezájmu o studenta jako rovnocenného partnera atd.). Nicméně i zde se objevuje značné množství pouze nadhozených, ale nedořešených otázek, jako je tomu např. v souboru povídek *Člověčenství naše* nebo pozdějších *Světlech na moři*. Autor se spokojil s jakýmsi sledem črt, postřehů, minipříběhů, který jako celek je však značně nejednotný, nekompaktní a postrádá nosný motiv.

V letech 1947–1948 vycházela přepracovaná *Jarní sonáta* jako román na pokračování v druhém ročníku časopisu katolických studentů *Úsvit*, který Pecka redigoval. Sám autor přiznává, že „toto dílko má četné vady: děj přerušovaný nesourodými prvky, inscenací málo pravděpodobných postav a osudů“ (Pecka 1996: 121). Na jiném místě svého životopisu uvádí, že udělal chybu, když do *Úsvitu* zařadil adaptaci *Jarní sonáty*, ačkoliv věděl, že určitou hodnotu v tom románku mají jen některé epizody (Pecka 1996: 175).

V první řadě Pecka přepracoval román tak, aby byl děj sourodější. Vynechal některé pasáže, které se přímo nedotýkaly hlavních hrdinů, popřípadě je na ústřední příběh nějak napojil. Přidal také zcela novou kapitolu *Vánoce*, ve které odjíždí Julián Hodač na prázdniny domů. Autor popisuje zvyky spojené se sla-

vením Vánoc na Slovácku, nechává hlavního hrdinu vzpomínat na dětství prožité ve vinařském kraji, v otcově bednářské dílně. Tyto vzpomínky se do značné míry shodují s příhodami uveřejněnými v Peckově autobiografii *Starý profesor vzpomíná*. V této kapitole také nacházíme pasáž, kdy Juliánův strýc, jinak vášnivý apologeta katolické víry, vzpomíná, jak na jedné z poutí rázně odvětil nevěrcům, kteří se mu vysmívali kvůli růženci: „Dokáď chodíme tady s tím – ukázal jsem jim růženec – je s vama dobře, ale jak začnem chodit tady s tím – a ukázal jsem jim čagan, můžete hledat psí díru pod zadníma dvířkama. A žádněj už ani nemukl“ (Úsvit, roč. 2, 1947-1948, s. 91). Toto sdělení může nést velmi aktuální význam: Pecka časopiseckou úpravu románu prováděl těsně po druhé světové válce, tedy v době intenzivní přípravy komunistů na převzetí moci ve státě.

Dále došlo k drobnějším změnám souvisejících zřejmě s poválečnou atmosférou ve státě: např. profesor Beneš je přejmenován na prof. Bureše (patrně kvůli shodě jmen s tehdejšími prezidentem), německé výrazy jsou důsledně nahrazovány českými; studenti v jedné z epizod nestudují už německou báseň, nýbrž francouzskou; v adaptaci je vynechána i věta dokreslující atmosféru studentského výletu: „Ferda Růžička již stojí u gramofonu a jodluje jak Vlasta Burian v Polním maršálku.“ (Pecka 1932: 96) Stalo se tak zřejmě proto, že oblíbený komik byl podezírán z kolaborace s Němci. Dále byly nahrazeny nebo vynechány drsnější výrazy, které měly dokreslovat studentské prostředí, ale také líčení mileneckých objetí, která se v prvním vydání vyskytovala.

Pecka se řadí k dalším autorům studentských románů v provorepublikovém období. Připomeňme zejména Jaroslava Žáka a jeho romány *Študáci a kantoři* nebo *Cesta do hlubin studákovy duše*, které také humornou formou líčily středoškolská studia jako neutuchající souboj temperamentní mládeže s přísným, často zkostnatělým řádem školy. Jak píše Jaroslav Vrla v článku *Pecka vypravěč*, Dominik Pecka v *Jarní sonátě* a v *Kamarádce* neupadá ani v krajní pesimismus, ovšem ani v bezstarostnou legraci běžných studentských románů (Archa, roč. 30, 1945-1946, s. 43). Zvláště zjevná didaxe, sklon k tezovitosti, ale také nástin některých problémů soudobé společnosti odlišuje Peckovy romány od knih, které si kladly za cíl spíše zábavu.

Kamarádka, další Peckova kniha, která se dočkala hned tří po sobě jdoucích vydání, vznikla původně jako román na pokračování do šestého ročníku studentského časopisu *Jitro*, který v té době Pecka úspěšně redigoval. Jak píše ve svých vzpomínkách, začal psát *Kamarádku* v září 1939, kdy už tušil, že jihlavské gymnázium, na kterém tehdy působil, bude brzy zrušeno a že tak končí i spokojené a plodné období jeho života.

Ačkoliv *Kamarádka* nese podtitul román, románem není. Sám autor přiznává toto: „Je zřejmé, že co takto vznikalo, nebyl ani románek ani román, nýbrž jen jakási kytice květů, jejíž vůní se mohl čtenář osvěžit v těch trudných a tragických časech“ (Pecka 1996: 139). Také František Listopad ve své recenzi v *Řádu* označil *Kamarádku* jako volnou reportáž ze života třídy mezi kvintou a oktávou (Řád, roč. 8, 1942, č. 9, s. 485-486). Jde opravdu spíše o sled postřehů a příběhů ze školního prostředí, které jsou sice spojeny postavami ústředních hrdinů, ale

hlavním tématem zůstává vylíčení studentského života v co největší plnosti, ke které neodmyslitelně patří i první lásky.

Právě takovou až do samého konce platonickou lásku prožívá student gymnázia Jiří Havlík. Už v kvintě se zamiluje do své spolužačky Slávky a tento cit ho úplně promění. Opouští dres fotbalového brankáře a stává se zodpovědným a pilným studentem.

Knihu tvoří ukázky autenticky působící obrazy z různých vyučovacích hodin, často včetně podrobných výkladů nové látky, mnoho komických příhod, jejichž hrdinové jsou kantoři a studenti, několik kázání profesora náboženství a dopodrobna vylíčená činnost školního klubu katolické mládeže, která by mohla (a patrně také měla) být chápána jako návod pro věřící studenty, jak smysluplně využívat volný čas. Ani tady Pecka příliš nezakrývá skutečnost, že je více pedagogem a knězem než spisovatelem. Nabízí se až srovnání s knihami pro mládež Jaroslava Foglara. Stejně jako foglarovky i *Kamarádka* patřila ke knihám oblíbeným. Knižně byla vydána třikrát (Jitro 1941, Vyšehrad 1942 a 1948) a současně vyšel i slovenský překlad.

Reakce kritiků na *Kamarádku* se různí. František Listopad jednoznačně tvrdí, že *Kamarádka* umělecky mezi knihami ze středoškolského prostředí neudělala ani krůček dopředu a vytýká Peckovi příliš idealistický pohled na studenty a školství celkově a upozorňuje na mdlý klid knihy (František Listopad: Reportáž o studentech. In: Řád, roč. 8, 1942, č. 9, s. 485-486).

Oproti tomu Jaroslav Vrána v článku *Poutník absolutna v české literatuře* tuto knihu hodnotí poměrně vysoko a přirovnává ji, i když s určitými výhradami, k románu *Jaro* Sigrid Undsetové (In: Dominik Pecka 1895-1945, Brno 1945). Stejně tvrzení pak zřejmě odtud převzal i Zdeněk Rotrekl (Rotrekl 1993: 112). Toto přirovnání je však značně nadsazené, protože kromě mládí hlavních hrdinů obě knihy nemají mnoho společného. Hrdinové Sigrid Undsetové jsou psychologicky do hloubky propracováni, autorka vychází především z jejich tíživého a neradostného dětství, které výrazně poznamenalo pozdější chování všech ústředních postav, kdežto Pecka zůstává poněkud na povrchu, rodinné vztahy téměř opomíjí. Láska Jiřího a Slávky nikdy nepřekročí platonické meze, naproti tomu Rosa a Torkild řeší těžkou manželskou krizi. Ovšem za nejpodstatnější rozdíl považují samotné téma obou knih: Undsetová líčí zápas mladých lidí o pravou a hlubokou lásku a tím i životní štěstí, kdežto Pecka se víceméně spokojuje s vykreslením atmosféry střední školy.

Nejzdařilejší autorovu tvorbu založenou na důkladné znalosti školního prostředí představují jeho knihy aforismů a glos *Ze zápisníku starého profesora* (1. vyd. 1940), *Umění stárnouti za školou* (1943) a teprve nedávno vydaný svazek *Starý profesor se hlásí o slovo* (1995), ve kterých mohl Pecka nejvíce uplatnit svůj pozorovací talent, smysl pro vtip a ironii a udivující rozhled po mnoha vědních oborech. Tyto poznámky, glosy, charakteristiky, výpisky z knih a výroky žáků, ale i nesčetné anekdoty spatřily obvykle nejdřív světlo světa v časopisech, které Pecka redigoval (*Jitro*, *Úsvit*) nebo do nichž po léta hojně přispíval (*Archa*, *Na hlubinu* a další). V těchto knihách se asi nejvíce projevila autorova mimořádná šíře zájmů, ale i radostná, tolerantní a optimistická povaha.

Tyto Peckovy knihy jsou na rozdíl od podobných děl např. Stanisława J. Lece nebo Karla Čapka důsledně zaměřeny na oblast školství a výchovy, jak ostatně napovídají i jejich názvy. S výjimkou v pořadí první knihy jsou jednotlivé krátké texty obvykle nápaditě a vtipně pojmenovány a podle obsahu řazeny do větších oddílů, pojmenovaných např. Profesori, Studenti, Rodiče, Výchova atd. Do svých úvah Pecka mnohdy vkládá citace z pedagogických a teologických prací renomovaných i méně známých autorů a často také rozvíjí svoje filozofické myšlenky uveřejňované v odborných časopisech a publikacích. Tyto závažnější pasáže pak střídají příběhy ze života studentů a pedagogů, ze kterých autor obvykle vyvozuje nějaké poučení, a krátké trefné postřehy, např.: „Vzdělání prý je to, co člověku zůstane, když zapomene vše, čemu se na střední škole naučil.“ „Život začíná tam, kde končí naučená lekce“ (Pecka 1944: 127). Autor tak dosahuje vyváženého textu, který přináší čtenáři nejen mnoho podnětů z nejrůznějších společenskovedních oborů, ale i inteligentní zábavu.

V době druhé světové války, kdy se mnoho českých spisovatelů obracelo k minulosti a významným historickým postavám, píše také Dominik Pecka životopisný román o sv. Kateřině Sienské *Neviditelný prsten* (1946). V této knize je z celého Peckova díla nejvíce patrná jeho láska k zemi, ve které se zrodila renesance i Dante, jehož Pecka velmi obdivoval.

Pecka se na práci na tomto románě dlouho a pečlivě připravoval. Ve svém zájmu o sv. Kateřinu šel tak daleko, že dokonce nějaký čas uvažoval i o napsání vědecké monografie. I když se nakonec přiklonil k formě životopisného románu, byl rozhodnut „nic si nevymýšlet, jen nanejvýš domýšlet a opírat se hlavně o dopisy svěťice. Ty jsou nejspolehlivější pramen jejího života i činnosti“ (Pecka 1996: 156). Pecka se někdy velmi těsně drží předloh, zejména Joergensenovy monografie *Svatá Kateřina Sienská*, ze které místy doslovně cituje. Tak například duchovní zápas jednoho z mnoha padlých, které Kateřina napravila, Joergensen vyličil takto: „Nebylo to naposled, co Francesco Malavolti zradil svá dobrá předsevzetí. Jmenovitě v té době, kdy Kateřina nebyla v Sieně, se mladý šlechtic leckdy zatoulal nazpět na staré cestičky. 'Nejdražší, více než nejdražší synu v Kristu, v našem sladkém Ježíši Kristu,' píše mu Kateřina, 'mám tušení, že tě ďábel zanesl tak daleko, že tě už asi sotva budu moci najít a dovést nazpět k stádu oveček'“ (Joergensen 1947: 172). Pecka tuto pasáž přejímá bez větších úprav, drobnější změny vznikly spíše v důsledku rozdílného překladu než uměleckého úmyslu: „A nebylo to naposled, že se Francesco zpronevčil svým dobrým úmyslům. V době, kdy jeho sladká máti dlela mimo Sienu, dal se opět strhnouti na scestí. – Předrahý synu v Kristu, sladkém Ježíši, psala mu tenkrát, zdá se, že Tě ďábel spoutal tak, že se již nemůžeš vrátiti do ovčince“ (Pecka 1946: 143).

V dalších kapitolách *Neviditelného prstenu*, které vypravují o tom, jak se Kateřina zasazovala o mír v Itálii i o návrat papeže z Avignonu zpět do Říma, řadí Pecka jednotlivé události přesně podle Joergensenovy monografie, občas něco zkrátí, popřípadě vynechá, někde nepatrně rozšíří o nepříliš podstatný dialog nebo souvztažnost s historií českých zemí. Četné jsou poměrně rozsáhlé úryvky z Kateřiných dopisů. Ty ale Pecka nepřebíral z Joergensenovy studie,

ale z překladů Josefa Vašici a Reginalda Dacika (Pecka 1996: 155). V jedné z recenzí *Neviditelného prstenu* je Peckovi opatrně vytýkáno, že dopisů je v knize až příliš mnoho a čtenář některým bude jen těžko rozumět (JK: Neviditelný prsten. In: Moravskoslezská osvěta, roč. 1, 1946/47, s. 117). Pecka skutečně v citacích zachoval Kateřinin renesanční styl, který se pojevuje zejména složitým, rozvětveným souvětím, ve kterém je místy obtížné se orientovat. Navíc jsou tyto listy prodchnuty hlubokou mystikou, k níž současný čtenář bez důkladné teologické přípravy bude jen stěží nacházet cestu.

Snad to byl až posvátný ostych před světicí Kateřininu formátu, který způsobil, že se Pecka příliš nepouštěl do osobité charakteristiky hlavní hrdinky svého románu. Ponechal na čtenáři, aby si utvořil vlastní názor na svéráznou prostou dívku, která se nerozpakovala radit a někdy i rozkazovat papežům a králům. Dopodrobna a co možná i nejpřesněji popsal Kateřinin život, ale důsledně se vyhýbal jakékoli interpretaci. Proto působí mnohem plastičtěji a živěji než samotná Kateřina bratr Lazzarino, zprvu vášnivý Kateřinin odpůrce, takto okrajová postava, kterou ovšem Pecka vymodeloval sám, aniž se musel ohlížet na historické prameny.

Autor patrně místy zapomněl na svoje původní rozhodnutí napsat román, nikoliv odbornou studii, a kniha tak někdy připomíná spíše věcnou literaturu než beletrii.

Knihu *Z deníku marnosti*, ve které Dominik Pecka vzpomíná na léta strávená v komunistických věznicích, vydalo v roce 1993 nakladatelství Atlantis, jehož redaktorka Jitka Uhdeová text připravila z rukopisu uloženého u Peckovy neteře paní Anny Řídké.¹

Jaksi paradoxně vzhledem k názvu se nejedná ani o deník (je to spíše souvislé vyprávění na mnoha místech literárně stylizované, které vznikalo dodatečně po Peckově návratu z vězení), ani o knihu naplněnou zoufalstvím nad marností světa a veškerého lidského snažení. Naopak zřetelně patrným motivem, který se vine celou knihou, a tak odlišuje Peckovu prózu od podobných děl reflektujících osobní zážitky z lágrů a věznic padesátých let (např. Jiří Mucha, Karel Pecka), je naděje. Naděje plynoucí z autorova křesťanského přesvědčení, že život každého člověka je v Božích rukou a že i utrpení má svůj smysl v plánu spásy.

V této knize dozrává nejen Pecka spisovatel, ale také Pecka kněz. *Z deníku marnosti* je ve své podstatě i vyvrcholením autorových předchozích kněžských románů *Matka Boží v Trní* a *Světla na moři*, které se taktéž, i když v menší míře, zakládaly na autorově osobní zkušenosti. Peckovi kněží Evžen i Petr procházejí krizemi, na jejichž konci si umiňují, že nyní už budou náležet jen a jen Bohu. Kněz, který v *Deníku marnosti* prožívá své protiprávní uvěznění tak pokorně beze vší glorioly mučedníka, už Bohu plně náleží.

Peckův *Deník marnosti* má velký žánrový a tematický rozsah. Prolínají se tu vzpomínky na rodné Slovácko, na rodiče, učitele, na mládí a léta pastorační činnosti, přímé přítomné vyprávění událostí vězeňského života (od prvních vý-

¹ V ediční poznámce se uvádí, že text byl zkrácen o některé pasáže popisné, o pasáže opakovane vysvětlující a o některé úvahy.

slechů, transportů vězňů, povinných vycházek, přes každodenní úmorné zaměstnání a pobyty ve vězeňské nemocnici, až po slavení svátků a propouštěcí ceremoniál), rozhovory se spoluvězni, rozbory jejich životních historií (zde se dobře uplatnila Peckova záliba v charakteristikách a portrétech), úvahy nad filozofickými a teologickými problémy, rozjímání, modlitby, ale také spousta tzv. muklovských anekdot.

V tomto směru kniha *Z deníku marnosti* navazuje spíše na Peckovy populární knihy aforismů než na jeho beletrii, místy rozvleklou a didakticky monotonní. Jeden z recenzentů píše, že „každý odstavec má cílenou pointu buď situační, opřenu o neuvěřitelné vězeňské zážitky, nebo myšlenkovou, založenou na neúprosné Peckově logice“ (K. K.: O Knihách. In: Katolický týdeník, roč. 5, č. 9, 1994, příl. Perspektivy, s. 7). Právě pomocí této logiky, podporované scholastickou průpravou, citlivou na významy slov, na přesné myšlení a vyjadřování, spisovatel neúprosně poukazuje na absurdní a nesmyslná obvinění i zákony a předpisy platné v tehdejší totalitní společnosti.

Knihy zaznamenala poměrně velký a pozitivní ohlas v tisku. Recenzenti obvykle kladně hodnotili optimistické, místy i humorné ladění knihy, které je vzhledem k popisovanému prostředí poněkud neobvyklé.

V roce 1995 mohla vyjít i Peckova autobiografie *Starý profesor vzpomíná*, v níž tento kněz, pedagog a literát podrobně seznamuje čtenáře se svými životními osudy. Dílo se hemží až přemírou jmen osob, které Pecku nějakým způsobem ovlivnily nebo zasáhly do jeho života, a množstvím podstatných i méně podstatných událostí a epizod z jeho bohatého života. Pro literární historiky je pak obzvlášť užitečné vzpomínání na zrod jeho četných knih (jako např. výše zmiňované okolnosti, které stály u zrodu *Kamarádky*, *Neviditelného prstenu* a dalších). I z této práce vyplývá, že Dominik Pecka byl především kněz a vychovatel a umění chápal víceméně jako specifický prostředek k uskutečňování svých pedagogických cílů. Jeho beletristické dílo je proto značně zatíženo didaxí a tendenčností. Téměř tak potvrzuje chmurnou předpověď F. X. Šaldy, který v jedné ze svých recenzí tvrdil, že dnes už není možné sloučit kněze a básníka v jedné osobě (Kritické projevy 10, 1917-1918, Praha 1957, s. 289).

V celé Peckově beletrii se vedle hlavních hrdinů setkáváme i s množstvím okrajových postav a postavíček, v jejichž portrétování a charakteristikách měl autor obzvláštní zálibu. Tento zájem o člověka v různých dobách, poměrech a situacích se nakonec nejvíce projevil v jeho vrcholném vědeckém třísvazkovém díle *Člověk*, které vyšlo v Křesťanské akademii v Římě v letech 1970-1971. Peckova filozofie se zákonitě promítla do všech jeho beletristických děl. V člověku vidí jednoznačně obraz Boží, člověk proto přirozeně touží po Bohu a bez této touhy se z něho stává rozpolcená, paradoxní bytost, jak se ji také autorovi s větším, či menším úspěchem dařilo zobrazovat v jeho knihách. Tam také neustále upozorňuje na nesmrtnost lidské bytosti i na její nadpřirozený cíl. Pecka také razantně odmítá redukci dějin na čistě duchový, nebo přírodní proces, neboť člověk podle něj náleží do obou oblastí.

Ve většině jeho děl se opakují stálé typy postav, jako jsou například silná, odvážná ženská hrdinka, většinou strádající nedostatkem mateřské lásky, mužský hrdina, obvykle kněz, nesoucí Peckovy autobiografické rysy, nebo duchovní vůdce v podobě staršího kněze nebo řeholníka, který směřuje hrdinu na cestu k Bohu.

Pecka se ve svých pracích rád vracel na rodné Slovácko. Kromě *Neviditelného prstenu* není kniha, ve které by alespoň nezavzpomínal na dětství a krajinu svého mládí, která se mu zpětně jeví jako země zaslíbená. Další prostředí, které Pecka s oblibou zobrazoval, byla Itálie. Ta ho okouzila již v mládí prostřednictvím Dantovy *Božské komedie*, ale natrvalo se mu zapsala do srdce zejména po léčebném pobytu stráveném v Ice, během něhož navštívil i Benátky, Padovu a jiná italská města.

Peckova beletrie je poměrně značně ovlivněna poetikou konvenční literatury. Její stopy lze spatřit jak v teatrálním zakončování některých kapitol a odstavců, tak také v práci s karikaturou i symbolikou jmen, která je místy přímočará (např. v souboru povídek *Člověčenství naše* je to sluha Jan Hlavatý, který je jakousi hlavou podniku, další hrdina Innocent Člověk je neoprávněně podezírán z loupeže, ale nakonec se ukáže, že byl ve shodě se svým křestním jménem nevinný atd.)

Pokud jde o styl, Pecka je spíše stručný až aforistický, rád užívá krátké, často neslovesné věty, větný paralelismus, antitezi, kontrast a paradox. Nezřídka buduje dialogy na principu scholastické metody kladení otázek a líčí polemické diskuze, které mnohdy vede hrdina se svým já. Autor s oblibou experimentuje, používá úryvky básní, fiktivní novinové články, pracuje s biblickým textem, modlitbami a písněmi, jeho práce se hemží nejrůznějšími citacemi a cizojazyčnými výrazy, které většinou nepřekládá: zejména latinskými, německými, italskými a občas i francouzskými a anglickými.

Pecka je tedy konvenční zvláště pokud jde o fabuli, forma jeho děl je však mnohdy experimentátorská.

Ačkoliv psal Pecka především pro vzdělaného čtenáře, často říká tezemi to, co by bylo vhodné vyjádřit příběhem, a mnohdy nadbytečně formuluje i vztahy a souvislosti, které z textu dostatečně vyplývají a k nimž by se čtenář měl dobrat sám.

Beletrie Dominika Pecky není tedy právě jakožto beletrie umělecky příliš invenční a je na ní až příliš patrná snaha obhájit zejména náboženské teze a výchovně působit na čtenáře. Řadí se i do kontextu literatury funkčně utilitární, didaktické. To je zřejmě také spolu s komunistickou cenzurou důvodem, proč mnohé z Peckových knih (zejména studentské a kněžské romány) pomalu upadly v zapomnění.

Vrchol Peckova beletristického umění představuje kniha *Z deníku marnosti* a jeho aforistická díla *Ze zápisníku starého profesora*, *Umění stárnouti za školou* a *Starý profesor se hlásí o slovo*, která mají největší šanci oslovit současného čtenáře.

PRAMENY:

Pecka, Dominik:

- 1923 Matka Boží v Trnčí (Olomouc, DLU)
- 1927 Člověčenství naše (Vlastní náklad, Jihlava)
- 1930 Assunta (Olomouc, DLU)
- 1932 Jarní sonáta (Olomouc, DLU)
- 1935 Světla na moři (Brno, Akord)
- 1942 Kamarádka (Praha, Vyšehrad)
- 1943 Umění stármouti za školou (Praha, Vyšehrad)
- 1944 Ze zápisníku starého profesora (Praha, Vyšehrad)
- 1946 Neviditelný prsten (Praha, Vyšehrad)
- 1993 Z deníku marnosti (Brno, Atlantis)
- 1995 Starý profesor se hlásí o slovo (Český Těšín, Cor Jesu)
- 1996 Starý profesor vzpomíná (Praha, Zvon)

LITERATURA:

- 1945 Dominik Pecka 1895-1945. Sborník k padesátinám. (Brno, Studentský apoštolát)
- 2000 Lexikon české literatury 3, svazek II, P-Ř (Praha, Academia)
- 1993 Rotrekl, Zdeněk: Skrytá tvář české literatury (Brno, Blok)
- 1998 Slovník českých filozofů (Brno, Masarykova univerzita)
- 1998 Slovník českých spisovatelů od roku 1945, díl 2, M-Ž (Praha, Brána, Knižní klub)
- 1991 Slovník zakázaných autorů 1948-1980 (Praha, SPN)
- 1945 Vrla, Leopold: Pecka vpravěč. In: Archa, roč. 30, 1945-46, str. 40-44.

DOMINIK PECKA'S PROSE FICTION

Dominik Pecka (1895-1981), Roman Catholic priest, grammar school teacher and philosopher, is also an author of prose fiction. The strong influence of his philosophy and theology manifests itself in several of his novels, in a collection of short stories and in three books of aphorisms. Certain parts of his books are thus didactic and tendentious; sometimes are experimental in their form – in his novels he uses parts of poems, fictitious newspaper articles, parts of biblical texts, prayers, songs, quotations and expressions in various languages. The novel *Z deníku marnosti* (From a Diary of Vanity), which depicts several years spent in communist prison, and books of aphorisms rank among his best works.

